

Hoofdstuk 1: Het sociologisch perspectief

1. Voorbeelden van sociologisch denken

1.1. Kansspelen

Het gedrag van mensen verandert in een elementaire concurrentiesituatie als er een verandering wordt aangebracht in de concurrentieomstandigheden

→ Interactiesysteem = systeem, bepaald door de spelregels en de verdeling van de houding van spelers t.o.v. risico's

→ Het is mogelijk een situatie te creëren waarin de grotere kans op winst maakt dat het frustratieniveau toeneemt

→ Vb; Lottotrekking met 2 winnaars (5 spelers), of met 4 winnaars (10 spelers), meer verlieslijdende spelers bij spel met meeste winnaars → zorgt voor meer frustratie

Algemene sociologische vraag: Wat is het effect van de kenmerken van het interactiesysteem op het gedrag van individuele acteurs?

1.2. Mannen en vrouwen: historisch voorbeeld

Biologische opvatting: Biologische verschillen liggen aan de basis van de verschillende gedragswijzen

Sociale opvatting: Samenleving (omgeving, opvoeding, ...) ligt aan de basis van verschillende gedragswijzen

→ Vragen over sekserollen worden bepaald door voorgestructureerde en georganiseerde samenleving

→ Vb; Margaret Mead: Nieuw-Guinea, 3 samenlevingen met verschillende gedragswijzen

- Arapesh-stam: weinig onderscheid man en vrouw + vredelievend
- Mondoegamor: agressiviteit kenmerkt man en vrouw + kinderen verwaarloosd
- Tsjamboeli: kenmerken westerse samenleving maar dan omgekeerd

Interculturele vergelijking leert dat het probleem niet biologisch doch sociaal van aard is, oorsprong van het gedrag moet gezocht worden in de manier waarop de samenleving georganiseerd is.

1.3. Geslacht en sekse: hedendaagse debat

Verschillende theorieën en verklaringen over verschil tussen man en vrouw:

→ Biologisch determinisme: verschil zit in de hersenstructuur en in de genen

- Jaren '80 - '90
- Wordt al op vroege leeftijd duidelijk → Westers geforceerd beeld, stereotypen (met overlapping!)
- Mannen: beter ruimtesbesef (goed wiskunde, bepaalde sporten en tekenen), beter coördinatievermogen, beter perspectiefzicht, rechterhersen helft beter ontwikkeld, ...
- Vrouwen: praten sneller, leren sneller lezen, beter gehoor, zien beter in donker, reageren fijngevoeliger op zintuiglijke prikkels, ontvangen een breder spectrum (kunnen makkelijker verbanden maken), visueel geheugen, hechten meer belang aan relaties, linkerhersen helft beter ontwikkeld, ...
- Mannen en vrouwen zijn biologisch-genetisch (grootte vd hemisferen en dikte van corpus callosum) anders uitgerust, daardoor verschillen ook hun sociale mogelijkheden → Samenleving en hormonen versterken deze verschillen
- Biologisch postulaat leidt ad absurdum tot sociaal fatalisme → postulaat beweert dat alle verschillen te verklaren zijn vanuit de biologie. Verschillen worden niet meer geïnterpreteerd als achterstand en worden aanvaard zoals ze zijn (= sociaal fatalisme)

→ Beach: Geslachtsorganen maken hersenen gevoelig voor bepaalde prikkels

→ K. Marx en F. Engels: Materiële situatie waarin mensen leven is determinerend, maatschappelijke positie bepaalt het bewustzijn (= basis van het onderscheid idealisme en materialisme)

→ MacLean: Verschillende hersendelen zijn niet goed op elkaar ingespeeld en leidt tot de individuele en maatschappelijke problemen

Sociologen zijn opvallend afwezig in dit debat → biologisch-determinisme zit vol vooroordelen en onbewezen veronderstellingen, voorbeelden:

- Geen garantie op zuiver biologisch gedetermineerd gedrag bij kinderen, ontwikkeling in sociale omgeving vanaf geboorte
- Gevolgen van verschillen in hersenhelften zijn niet bepaald, beweringen zijn niet onderbouwd

Culturele evolutie is een razendsnel proces omdat zij van generatie op generatie wordt doorgegeven (= Lamarckiaans proces)

→ Gaat dus veel sneller als biologische evolutie

→ Is echter niet scheidbaar van biologische en sociale aspecten van de samenleving, er is samenwerking nodig om bepaalde fenomenen te kunnen verklaren

1.4. Buitenshuisarbeid van vrouwen

De verwachtingen t.a.v. moederschap en buitenshuisarbeid zijn niet overal hetzelfde omwille van de structuur van de samenleving.

Studie van de VN toonde aan;

→ Vrouwen uit Tsjecho-Slowakije leden meer aan neurose als ze geen buitenshuis werk hadden en de hele tijd bij de kinderen thuis moesten zitten

→ Vrouwen uit Spanje leden meer aan neurose als ze wél buitenshuis werk hadden en niet bij de kinderen konden zijn

→ Oorzaak; in Spanje is de normale gang van zaken dat de vrouw geen buitenshuis werk heeft, in Tsjecho-Slowakije hebben de vrouwen wél de gewoonte om elders een job te hebben

Relatieve deprivatie = term dat duidt op een situatie van een groep die zich in verhouding tot andere groepen, met welke zij zich vergelijkt, benadeeld voelt. (gedrag is strijdig met verwachtingen van mensen uit omgeving)

1.5. Moederschap

Amerikaanse onderzoeker Ralph Linton heeft tijd doorgebracht bij Marquesas-families uit Frans-Polynesië;

- Rol van de vrouw is behagen en seksueel bevredigen van mannen in de familie (groepshuwelijk)
→ sociale status van de vrouw komt overeen met haar aantrekkelijkheid en seksuele bedrevenheid
- Bij geboorte, geen andere vrouwen aanwezig (kwade geesten), na het baden van het kind heeft moeder meteen seks met familiehoofd → zorg voor kind wordt nadien overgedragen aan mannen
- Ergste wat een vrouw kon overkomen is overtroefd worden als seksobject door een andere vrouw
- In jeugd: kinderen al vroeg seks + meisjes meteen gewoon gemaakt aan masturbatie
- Oude vrouwen verliezen aantrekkelijkheid en krijgen onbeduidende plaats in samenleving

Dit wordt soms doorgetrokken naar Westerse Samenleving: jongeren hebben hier een onbeduidende rol gekregen t.o.v. volwassenen → jongeren afhankelijk van volwassenen, maar zijn volledig machteloos

Groter wordende instabiliteit van gezinnen wordt veroorzaakt door;

- Toenemend aantal echtscheidingen. Moderne mannen en vrouwen moeten langer aantrekkelijk zijn om te 'verkoop' op de relatemarkt, dit botst vaak met opvoedingsrol
- Toenemend aantal vrouwen in een beroepsrol, waardoor ze minder tijd hebben voor opvoeding

1.6. Racisme

Merton: Waarom gedragen Amerikanen zich racistisch t.o.v. zwarte bevolking? Viciëuze cirkel;

Vooroordelen van blanken hebben de zwarten ertoe gebracht beslissingen te nemen die de vooroordelen van de blanken weer in stand houden.

→ Definitie van situatie: de interpretatie door een groep mensen van de sociale situatie waarin ze zich in bevinden. Deze interpretatie wordt bepaald door hun eigen ervaringen.

Het is voor een socioloog meestal minder belangrijk of een mening waar is, dan dat zij voor waar wordt aangenomen, aangezien mensen zich meestal door deze laatste laten leiden.

→ Self-fulfilling prophecy = een voorspelling die zichzelf direct of indirect waarmaakt, doordat men naar de verwachting gaat handelen.

Vb; Krant schrijft dat een fonds zal stijgen, lezers zullen massaal dat fonds aanschaffen, waardoor het fonds inderdaad gaat stijgen

- Self-destroying prophecy = een voorspelling die uitblijft door het bepaalde handelen naar de voorspelling
Vb; Voorspelling dat er een tekort aan dokters zal komen, zorgt voor een enorme toestroom waardoor er geen tekort zal komen

1.7. Frustratie

Stouffer:

- De ontevredenheid bij leden van een groep wordt groter, wanneer de kansen op sociale stijging groter worden
- Versterking van objectieve kansen gaat gepaard met versterking van het globaal frustratieniveau = toeneming van anomie (Durkheim); gemoedstoestand van individuen, gekenmerkt door afwezigheid van waarden (bv; het missen van een kans, zie 1.1. Kansspelen)
- Door te trachten eigen winst zo groot mogelijk te maken, zal ieder hebben meegewerkt aan het tenietdoen van de potentiële winst van alle anderen, vb; belastingsvermindering bij grondbezitters
- Individuele gedragingen hebben opgeteld verrassende sociale consequenties!

1.8. Milieuzorg: een sociaal dilemma

Menswetenschappelijke inbreng in hedendaagse milieudebat: complementair en competitief t.a.v. technische inbreng

- competitief: tegengewicht nodig tegen blinde geloof in technische almacht
- complementair: het zijn de mensen die milieuproblemen veroorzaken én moeten oplossen

Efficiënt milieubeleid = het in-stand-houden van het draagvermogen van het milieu ten behoeve van een duurzame ontwikkeling van de samenleving op alle terreinen

1.8.1. De januskop van het milieu

Milieuzorg als sociaal dilemma:

- Een sociaal dilemma is een situatie waarin een aantal individuen van elkaar afhankelijk zijn en waarin het individuele belang (het eigenbelang) strijdig kan zijn met het collectieve (gemeenschappelijke) belang
Vb; - Tragedy of the Commons (schapen grazen op gemeenschappelijk veld)
- Prisoner's Dilemma van Albert W. Tucker
- Sociaal dilemma kan leiden tot een collectieve ramp
- Voorwaarden voor het bestaan van een sociaal dilemma:
 - Wederzijdse afhankelijkheid tussen betrokkenen (invloed van gedragingen op ander individu)
 - Strijdigheid tussen het individuele belang en het collectieve belang (men kan individuele belang niet nastreven zonder daarmee het collectieve te schaden)
 - Dominante strategie = meest aantrekkelijke strategie vanuit individueel standpunt

Milieuprobleem = mondiaal

- Omwille van mondiaal karakter zijn alle mensen er onrechtstreeks bij betrokken, maar niemand voelt zich verantwoordelijk
- Ongestructureerde groep t.o.v. milieuprobleem; door sociaal dilemma veranderen mensen slechts zeer moeizaam hun milieu-onvriendelijk gedrag
- Collectieve verwezenlijkingen zouden doelen kunnen bereiken maar verleiding voor individu om 'free rider' te spelen; het aan anderen overlaten om probleem op te lossen en persoonlijke winst zo groot mogelijk te houden -> iedereen wil winst zo hoog mogelijk houden, iedereen blijft dus passief
- Sociaal dilemma is gekenmerkt door spanning korte- en langetermijneffecten: spanning tussen operant en intelligent gedrag:
 - Operant gedrag = gedrag met onmiddellijke nuttige consequenties (korte termijn)
 - Intelligent gedrag = gedrag met oog op latere gevolgen (lange termijn)
 - Meestal wordt operant gedrag verkozen boven intelligent gedrag

1.8.2. Oplossingen

Minder dilemma:

Spanning tussen individueel en algemeen belang op te heffen of te verminderen

→ Sociaal dilemma oplossen door alternatieven beperken (vb; uitbreidingsverbod voor industrieparken, ...)

→ Meestal door dwangmaatregelen in vorm van wet: vaak onwerkzaam

→ Beter; herstructurering van situatie, eigenbelang verschaft een oplossing:

- Concreet milieuvriendelijk gedrag wordt beloond, inbreuken worden bestraft → liefde voor milieu
- Grote moeilijkheid: milieuzorg met economische slagkracht verzoenen

Meer dilemma:

Mensen nu al confronteren met langetermijneffecten van milieuverontreiniging

→ Men wordt noodzakelijkerwijs beperkt tot voorlichting

→ Info vaak dubbelzinnig en ambigu

De (on)macht van het kleine:

Grote problemen terugbrengen naar kleinschaligere, menselijkere proporties

→ Mens dichter betrokken bij probleem, overleg is beter georganiseerd en er is betere sociale controle

→ Oplossing staat haaks op het feit dat milieuvervuiling een mondiaal probleem is

→ Moeilijk om als kleine groep of individu zich in te zetten voor milieu als de rest van de wereld niet meewerkt

Vb; Zuiveringsstation in chemiebedrijf kost geld, bedrijf kan niet opboksen tegen concurrentie die niet voor extra zuivering zorgt

1.8.3. Besluit

Milieuzorg is meer dan alleen een technisch probleem. De aard van de milieuproblemen worden geconstrueerd door weefsel van persoonlijke relaties.

2. Object van de sociologie

Voordelen en nut van sociologische benadering:

Sociologisch perspectief:

- Daagt ons uit na te gaan of algemeen aanvaarde opvattingen juist zijn
- Moedigt aan kansen en beperkingen te evalueren die aan individuen en aan groepen al dan niet worden geboden
- Verschaft de middelen om actief na te denken over en deel te nemen aan sociale leven
- Helpt ons om brede verschillen in doen en laten van de mens te onderkennen → wordt vandaag versterkt door permanente confrontatie met nieuwe uitdagingen van complexere wereld

Beperkingen en moeilijkheden bij uitvoeren van sociologisch onderzoek:

- Menselijk gedrag is zo complex: niet mogelijk om individueel gedrag te voorspellen
- Mensen reageren constant op omgeving → alleen aanwezigheid van onderzoeker het bestudeerde gedrag al beïnvloeden
- Sociale patronen veranderen voortdurend: onderzoek loopt achter de feiten aan
- Sociologen maken deel uit van de wereld: het is moeilijk een waardevrij sociaal onderzoek te doen

Sociologie als overbodige discipline

Iedereen is een amateursocioloog: iedereen heeft wel een eigen idee van hoe de samenleving in elkaar zit

→ overbodige discipline

Sociologie als bedreigende wetenschap

Toch komt uit onderzoeken conclusies voort, dat de opvattingen van de bevolking niet overeenkomen met de werkelijkheid → bedreigend

Hoe komt dit?

De waarneming van de mens is selectief en soms zelfs vertekend door de plaats die men in de wereld inneemt. Zowel karakter als voorkeuren hebben een invloed op hoe wij de wereld zien en interpreteren:

- Ons waarnemen is niet alleen het passief registreren van wat er zich aan ons voordoet, maar ook het actief construeren van een bepaald beeld
- Grote invloed uit van groepsnormen op individueel gedrag (groepsdruk)
- Structuur van de situatie is soms belangrijker dan de persoonlijkheid
- Mensen gedragen zich steeds als sociale wezens, zelfs als ze alleen zijn (d.m.v. referentiekader)
 - Vbn; - Zillig: Gymnastiekoefening door populaire kinderen en andere kinderen
 - Bruner: Schatting van de grootte van een geldstuk door rijke vs. arme kinderen
 - Solomon Asch: Drie keuzelijnen en 1 vergelijkingslijn
 - Zimbardo: 'Das experiment' (rolspel; gevangene vs. bewaker)
 - Muzafer Sherif: Autokinetisch effect: lichtpuntje op scherm in donkere kamer dat lijkt te bewegen
- Je kan denken dat laboratoriumonderzoek niet voorkomt in sociale werkelijkheid, maar soms lijken deze verassend goed op reële situaties

Mensen zien, horen en handelen in het heden niet onafhankelijk van hun vroegere ervaringen:

- Referentiekader: We ontleen onze referentiekaders aan de sociale situatie waarin we ons bevinden. Deze situatie wordt de "sociale bril (of culturele lens)" genoemd
- Definitie van situatie = sociale situatie zoals ze wordt omschreven door zij die er deel van uitmaken.
 - Opm: ons leven wordt ook beïnvloed door omgangsvormen van mensen die al generaties voor ons geleefd hebben. Ze worden geloofwaardiger naarmate de tijd die verstrijkt
- Institutie = een samenhangend geheel van sociale handelingen vb. recht, huwelijk, ...
 - = regulerend lichaam waardoor menselijke handelingen in bepaalde banen geleid worden, ze behoeden ons voor moeilijkheden die zouden ontstaan in geval van onzekerheid en vrijheid, er volgens sancties indien kant-en-klare procedures niet worden opgevolgd
- Sociale verbeelding = het vermogen om brede maatschappelijke ontwikkelingen in verband te brengen met de individuele ervarings- en beleavingswereld
 - Gevaar: sociale verbeelding kan omslaan in verbeelding van de kant van de socioloog
- Waardevrijheid = waarden leren te begrijpen en te beheersen, en ze zo goed mogelijk buiten wetenschappelijk werk te houden. Men streeft naar zuivere waarnemingen
- Discussie van waardevrijheid: Kan socioloog zomaar eigen opvattingen en overtuigingen opzij zetten en onpartijdige toeschouwer zijn? Sociologen ook slachtoffer van selectieve waarneming

Socioloog onderzoekt:

- intermenselijk handelen en sociale structuren
 - cultuur, ...
 - Algemeen: het samenleven van mensen
- In ruime zin: Sociologie is de studie van het patroonmatig, gestructureerd sociaal gedrag
 - Onderzoeksmanier: Stelt specifieke vragen aan zijn object, systematisch, objectief en diepgaand
 - Doel: Verklaringen van sociaal gedrag ontwikkelen die ons toelaten de patronen van het sociaal leven te verstaan en eventueel te voorspellen en om betrouwbare kennis te verschaffen omtrent oorzaken en gevolgen van sociale omstandigheden.
 - Theoretische perspectieven: verschillende wijzen waarop al deze onderwerpen kunnen bestudeerd worden

Kenmerken van het sociologisch perspectief

- Het toont het algemene in het bijzondere: macht van samenleving om individu te sturen
- Vreemde in het alledaagse: mens denkt in termen van individuele keuze
- De samenleving stuurt zelfs het meest persoonlijke gedrag (zelfdodingsonderzoek van Durkheim)
- Sociaal gemarginaliseerden voelen snel effect van samenleving → macro-annex = sociale crisissen sturen en bevorderen sociologisch denken
- Comte: eerste die samenleving wou bestuderen zonder er een betere te vinden
- Sociologie: Ontstaan als reactie op veranderingen (industrialisatie, groei van steden, politiek, ...)

3. Sociologisch Onderzoek

3.1. De stappen van een sociologisch onderzoek

- Wat is het onderzoeksonderwerp?
- Wat bestaat er al over dit onderwerp?
- Wat zijn je concrete vragen?
- Wat heb je nodig om onderzoek te doen?
- Zijn er ethische beperkingen?
- Welke methode ga je toepassen?
- Hoe ga je data verzamelen?
- Wat zegt de data ons?
- Wat is je conclusie?
- Hoe ga je je conclusies meedelen?

3.2. Onderdelen van de wetenschap

3.2.1. Data

= Gegevens van waarnemingen (soms ook achtergrondgegevens zoals leeftijd, geslacht, ...)

→ Onderzoekseenheid, observatie-eenheid of analyse-eenheid = datgene waarover we data verzamelen

3.2.2. Variabele

- Concept: mentale constructie die ene onderdeel van de wereld representeert in vereenvoudigde versie
- Variabele: concept waarvan de waarde varieert van ene geval tot andere → iedere eigenschap van ene persoon, omgeving of situatie die kan variëren → sommige door woorden, andere door getal (kansvariabele, stochast)
- Metten is vaststellen van waarde van een variabele in bepaald geval
- Operationaliseren van een variabele is het exact specificeren van wat men gaat meten bij toekennen van een waarde (uitkomst van 1 concrete waarneming) aan een variabele
- Stochast: random variabele waarvan de uitkomst een getal is

3.2.3. Populatie

= Het geheel van elementen met een gemeenschappelijke waarneembare eigenschap waarin men geïnteresseerd is en waarover men een uitspraak doet

3.2.4. Steekproef

= Deel van elementen uit de populatie, omdat het onmogelijk is om gehele populatie te testen

→ Steekproef moet altijd representatief en willekeurig getrokken zijn

3.2.5. Betrouwbaarheid en validiteit (over de waarde van de waarnemingen)

- Betrouwbaarheid: Nauwkeurigheid van een meetinstrument (in zin van reproduceerbaarheid)
→ verschillende methodes voor het schatten van betrouwbaarheid; gebaseerd op correlaties
- Validiteitsvraag: Meten we wat we willen weten?
→ Criterium = 'zeker juist meetinstrument' (maar: Hoe weten we zeker dat het criterium juist meet?)

3.2.6. Frequentie

= Aantal keren dat gebeurtenis is voorgekomen

- Frequentieverdeling: weergave van aantal categorieën of klasse met bijbehorende frequenties

3.2.7. Mediaan en gemiddelde

Mediaan

De mediaan is een centrale tendentiemaat

→ Als alle gegevens gerangschikt zijn van laag naar hoog, dan is de mediaan de middelste uitslag

Gemiddelde

Het gemiddelde is ook een centrale tendentiemaat.

→ Rekenkundig gemiddelde: som van n factoren, delen door n

→ Meetkundig gemiddelde: n-de machtswortel van de vermenigvuldiging van n factoren

3.2.8. Hypothese:

Een hypothese is een veronderstelling over mogelijke toestand van deze wereld.

In statistiek: kwantitatief toetsbare veronderstellingen

Een hypothese is altijd een veronderstelling over de populatie (gemeten m.b.v. steekproef)

3.2.9. Indexcijfers

- Wordt vooral gebruikt in economie om de ontwikkelingen in de tijd weer te geven
- Berekening met percentages: alle gegevens worden vergeleken met de gegevens van een basisjaar
- Wordt gebruikt omdat het soms moeilijk is lange rijen van absolute getallen te vergelijken
- Berekening: (het gegeven van een bepaald jaar) / (gegeven in basisjaar) * 100

Groeicijfers

- Gemiddelde van reeks groeicijfers: meetkundig gemiddelde
- Omrekenen naar jaarlijks groeicijfer: vb. in 8 jaar tijd: groei van 80% (100 in 1990, 180 in 1998) → op 1 jaar tijd: $[(180/100) * 1/8] - 1$
- Interpretatie groeicijfers: gewone groeicijfers zijn niet symmetrisch → omzetten naar logaritmen → deze zijn wel symmetrisch
- Procenten maar ook procentpunten
- Twee zijden van groei: soms verschillende interpretaties mogelijk van cijfermateriaal → de juiste kiezen is heel belangrijk

3.2.10. Samenhang, correlatie en schijnverband

Samenhang

= verband, correlatie, associatie, afhankelijkheid, ...

- Voorspelbaarheid: Samenhang tussen 2 variabelen, betere schatting van de ene variabele als men de andere variabele kent (vb; gewicht schatten is gemakkelijker wanneer men de grootte kent) → geen oorzakelijk verband!
- Oorzakelijk verband: Een verandering in x brengt altijd een verandering van y met zich mee

Oneigenlijke correlatie

- Hoge correlatie zegt meestal niets over oorzaak of gevolg → hier heeft men een derde variabele voor nodig die dit kan verklaren
- Spurious correlation = schijnverband tussen 2 variabelen, waar een 3^e variabele tussen zit
- → berekening met partiële correlatie = correlatie tussen de 2 'gecorrigeerde' variabelen
Vb; Longcapaciteit vermeerdert naarmate men meer sigaretten rookt (leeftijd moet meegerekend worden !)

3.2.11. Simpson-paradox

- Paradox uit de statistiek
- Samenvoegen van 2 basistabellen tot 1 algemene tabel, kan vertekende resultaten opleveren
- Voorbeeld: HB p 73- 74

Hoofdstuk 2: Historiek van sociologisch denken

1. Situering

Vanaf eerste helft 19^e E: Machiavelli, Comte, Marx → sociologie een empirische wetenschap
Vanaf tweede helft 19^e E: Durkheim en Weber → basis voor sociaal- wetenschappelijk denken, steunend op diepgaand empirisch onderzoek, veel aandacht aan duiding van totale maatschappelijke ontwikkeling (evolutietheorie)

Moderne sociologie is lange tijd zeer eenzijdig empiristisch, positivistisch en academisch georiënteerd geweest

Centrum sociologie:

Frankrijk (19^e E) : Neomarxisme



Duitsland (20^e E) : Kritische sociologie



Door sociaal-nationalistische regime

VS (20^e E na WOII) : Radicale sociologie

2. Een voorloper: Auguste Comte (1798-1857)

→ Poging om de ingrijpende politieke en sociale veranderingen inzichtelijk te maken door een nieuwe synthese van menselijke kennis te maken die oude godsdienstige wereldbeeld kon vervangen.

→ 3 fasen van de geschiedenis:

- Theologische stadium: verklaringen in bovennatuurlijke
- Metafysische stadium: verklaringen met abstracte begrippen
- Positieve stadium: ontdekking regelmaat in de betrekkingen tussen de verschijnselen

→ Grondslag voor betrouwbare methode voor wetenschap = Positivisme: beperking tot beschrijving van ervaring gegeven feiten (vooral wiskundig en geen metafysische begrippen meer)

→ Nieuwe wetenschap 'sociologie' = positief-wetenschappelijke wijze van kennisopbouw:

- Kennis vergaren
- Samenleving verbeteren

Vb; historische context: na franse revolutie: nood aan nieuw maatschappelijk bestel

→ Samenleving: organisme: bepaalde structuur, onderlinge beïnvloeding, geleidelijke evolutie van simpele naar complexe

- Statica: studie van constante bestaansvoorwaarden en van de krachten die de verschillende delen op elkaar uitoefenen
- Dynamica: voor gedetailleerde uitwerking van 3-fasen wet → in elke maatschappij terug te vinden → alleen niet overal even goed doorgedrongen

→ KRITIEK: Comte vergeet eigen methodologische uitgangspunten → heeft weinig directe invloed uitgeoefend op sociologie

3. Eerste Sociologische Perspectieven

3.1. Herbert Spencer

- Sociaal Darwinisme = het ontwikkelen van een evolutietheorie voor studie van de samenleving
- Er is een evolutie van onbepaalde onsamenvangende homogeniteit tot een bepaalde samenhangende heterogeniteit
- Sociale vooruitgang = evolutie naar meer sociale rechtvaardigheid, veroorzaakt door 'survival of the fittest'
- Voorstander van "laissez faire" gedachte → geplande ingrepen konden enkel natuurlijke selectie verstoren

3.2. Karl Marx

= protagonist van het conflictperspectief (zie verder) , grote invloed op sociaal en politiek denken

- Politieke revolutie is een essentiële stap naar een menselijke samenleving en dus een middel voor verbetering van leefomstandigheden
- Economisch determinisme: Economie van een samenleving determineert haar geschiedenis
Verwijzing naar relatie tussen mens en economische productie
- Menselijke emancipatie = de bevrijding van de mens uit diens maatschappelijke onvrijheid
Geschiedenis: klassenconflict tussen zij die productiemiddelen controleren en zij die uitgebuit worden → Marx voorspelde dat beide groepen zich zouden gaan organiseren om voor hun belangen op te komen en dat uiteindelijk de uitgebuitenen aan de macht zouden komen → evolutie naar klasseloze maatschappij!

4. De grondleggers van de hedendaagse sociologie

4.1. Emile Durkheim

- Beïnvloed door positivistisch-individualistische kenmerken van verlichte denken (Comte)
- Sterk betrokken bij problemen van zijn tijd → sociologie moest een directe maatschappelijke relevantie hebben
- Sociologie = wetenschap die het ontstaan en functioneren van sociale feiten bestudeert gedragspatronen die niet ontspruiten aan het individuele maar die voortkomen uit collectiviteit van mensen (samenleving)
- Sociale feiten:
 - ~ komen voort uit omstandigheden en andere factoren van de samenleving
 - ~ objectief: uitwendig en onafhankelijk van individuele bewustzijn
 - ~ normatieve of dwingende macht: opgedrongen aan individu en zo zijn handelen beetje sturen
 - ~ kunnen slechts door andere sociale feiten verklaard worden
 - ~ sociale dwang in de vorm van sancties → ontwikkeling naar geïnternaliseerde dwang, die de mensen van binnenuit stuurt
- Anomie: maatschappelijke situatie van desintegratie of ontregeling, gekenmerkt door afwezigheid van Waarden (=hoofdthema van Durkheimiaanse sociologie)
- De la Division du Travail Social
 - ~ Vraag : hoe is het mogelijk dat het individu, terwijl het steeds autonomer wordt, meer afhankelijk is van de samenleving ?
 - ~ Verklaring in verandering in vorm van solidariteit:
 - Mechanische solidariteit: gelijkheid van mensen in bepaald samenlevingstype
→ sterk ontwikkeld collectief bewustzijn
 - Organische solidariteit: proces van arbeidsdeling (gevolg van veranderingen in maatschappij)
→ specificering van functies, meer afhankelijk van anderen
 - ~ Antwoord op vraag: De arbeidsdeling zorgt ervoor dat men in staat is zich te specialiseren → men wordt meer autonoom → MAAR: kan niet alleen in al zijn behoeften voorzien: afhankelijker van anderen (ofwel meer solidariteit ofwel meer anomie)

4.2. Max Weber

- Zoeken naar oorzaken van ontwikkeling van modern westers kapitalisme
- Vraag: Waarom heeft het kapitalistische stelsel zich in westerse maatschappij zo ontwikkeld, en in andere culturen helemaal niet of anders?
- Verklaring: Protestantse ethiek: de leer verlangt van mensen dat ze hun talenten ten volle ontwikkelen en tegelijk sober en vlijtig leven. Autonome ontwikkeling van protestantisme en kapitalisme
→ onderlinge ontmoeting, waarbij de ontwikkeling gestimuleerd en versterkt werd
- Rationalisering = formalisering en verzakelijking van menselijke betrekkingen - 'onttovering'

- Methodologisch begrippenkader:
 - ~ Sociale werkelijkheid wordt gevormd door handelende mensen: dit handelen is sociaal als het op het handelen van andere betrokken is
 - ~ Zowel uitwendige gedragsaspecten als het subjectieve is belangrijk → samenlevingsvormen en sociale processen kunnen hier van worden afgeleid!
 - ~ Verschillende types van handelen:
 - Doelrationeel: handelen met vooropgesteld doel
 - Waarderationeel: handelen om handeling zelf
 - Affectief: handelen gestuurd door emotionele aspecten
 - Traditioneel: handelen uit traditie
- Sociologie = de wetenschap die het sociaal handelen in zijn betekenis of zinsamenhang wil begrijpen (deutend verstaan) en zo zijn verloop en uitwerking oorzakelijk verklaren
- Betekenisamenhang bepaalt het verder verloop van het sociale handelen
→ sociologie moet doordringen tot innerlijke samenhang van het sociale handelen ter verklaring van het uiterlijk verloop (interpretatie gebeurt dus achteraf)
- Ideaaltype = analysemodel waarbij bepaalde kenmerken van de samenhang en het verloop van het sociaal handelen eenzijdig worden benadrukt
→ afwijkende aspecten van feitelijk gedrag kunnen beter bekeken worden
- Stabiel en gelijkvormig handelspatroon ontstaat wanneer mensen op rationele wijze een bepaald doel nastreven → wanneer men van dit patroon afwijkt: sociale verandering (door charismatisch, traditioneel of rationeel gezag)

5. Hedendaagse sociologische stromingen

Sociologie is nooit een eenheid geweest:

- Sociologie:
 - ~ ahistorische wetenschap (zo verregaand mogelijk kwantificering + aansluiting psychologie)
 - ~ historisch- georiënteerde wetenschap (sociaal -filosofische, politieke en geschiedwetenschappelijke oriëntatie)
- Interpretatie maatschappij:
 - ~ Harmoniemodel (maatschappij als geïntegreerd en genormeerd systeem)
 - ~ conflictmodel (maatschappij als intern verdeelde sociale orde)
- Opvatting sociale werkelijkheid:
 - ~ Statistische wijze: nadruk op structuur en institutionele analyse
 - ~ Dynamische opvatting: processen en sociale verandering
- Methodisch-technisch:
 - ~ Streven naar kwantificering en mathematisering
 - ~ Drang naar diagnostische en therapeutische benaderingen
 - ~ Praxis = volstrekte binding aan theorie (kritische sociologie)

5.1. Het Functionalisme

- In de lijn van Comte, Spencer en Durkheim
- Samenleving als organisme: grootschalig systeem met verschillende delen die elkaar wederzijds beïnvloeden
- Functie van elk deel is het deel dat het bijdraagt om het evenwicht te bewaren of te herstellen
- Raamwerk voor sociologisch onderzoek ontstaat door:
 - ~ Ingebouwde tendens van samenleving naar stabiliteit
 - ~ Bepaalde noden van samenleving om systeem stabiel te houden
- Onderscheid functies:
 - ~ Manifeste: bewust en bedoeld
 - ~ Latente: onbewust en onbedoeld (meeste sociale organisatiepatronen)
 - ~ Positief: integratiebevorderend (= eufunctie) → functioneel
 - ~ Negatief: integratiebelemmerend (= dysfunctie) → dysfunctioneel

- Parsons: structureel -functionalisme met systeem als uitgangspunt:
AGIL-model (4 functionele vereisten)
 - ~ Adaptation (aanpassing): systeem moet aanpassen aan omgeving
 - ~ Goal attainment (doelverwezenlijking): bepalen van doeleinden + bepalen van middelen om doen te bereiden
 - ~ Integration: coördineren en handhaven van de samenhang tussen de delen van het systeem
 - ~ Latency (Patroonhandhaving of spanningshandhaving): systeem moet motiveren tot handelen

5.2. Het Conflictperspectief

- In de lijn van Machiavelli en Marx
- Samenleving is primair gekenmerkt door groepering die in een conflictuele relatie tot elkaar staan
- Conflict
 - ~ onvermijdelijk (door boven- en onderschikking) en eigen aan een samenleving
 - ~ basismechanisme voor sociale en culturele verandering (vooral klassenstrijd)
 - ~ oorzaak: mensen verdedigen eigenbelangen
- Dialectische sprong: contradicties in conflict worden zo sterk dat de situatie explodeert, de bestaande situatie verandert in haar tegendeel
- NU: Kritische sociologie (Frankfurter Schule): sociologie geeft te weinig kritiek op de maatschappij, men werkt steeds voor gevestigde orde → kritische sociologie wil meer bijdrage leveren aan menselijke emancipatie

5.3. Het interactionisme

Interactionisme is primair gericht op kleinschalige interactie tussen individuen en de wijze waarop hun gedrag gevormd wordt door allerlei sociale invloeden.

De samenleving is een systeem van gemeenschappelijke betekenisgeving en begrijpen van wat we van elkaar verwachten (invloed van Weber)

5.3.1. Roltheorie

- De samenleving doet ons bepaalde gespecialiseerde rollen spelen
- Dramaturgische benadering: similariteit tussen echte leven en theater (Shakespeare)
- Sociale rollen: rollen die door bepaalde individuen gespeeld worden in een bepaalde groep of samenleving
- Menselijk gedrag wordt gevormd volgens gespecialiseerde patronen, volgens de verwachtingen vanuit de samenleving
- Interactiesystemen
 - ~ Functionele systemen: interactie vindt plaats in context van rollen
 - ~ Afhangelijkheidsystemen: wederzijdse afhankelijkheid van de sociale actoren
- KRITIEK: vele beperkingen omdat vele interactiepatronen geen rolpatronen zijn

5.3.2. Symbolisch interactionisme

Wanneer vanuit bepaalde verwachtingen, rollen worden opgelegd, moeten deze rollen ook gecommuniceerd worden → dit is basis van symbolisch interactionisme:

- Nadruk op het samen handelen van mensen
- Het is het actief construeren van de sociale werkelijkheid: mensen handelen op basis van de betekenissen die zijn toegekend aan daden van anderen (definitie van de situatie)
→ idealistische vorm van sociologie, symbolische wereld
- Interactie:
 - ~ Mensen verplaatsen zich in anderen: role taking
 - ~ Sociale verhoudingen zijn onvoorspelbaar → mensen interpreteren en herinterpreteren voortdurend
 - ~ Samenleving: een verzameling mensen die met en tegen elkaar handelen
- Nadruk op de wijzen waarop woorden ons individueel gedrag bepalen
→ collectieve overeenstemming dat een bepaald symbool een bepaalde betekenis (meaning) heeft
- KRITIEK: weinig aandacht besteed aan lang bestaande structurele verhoudingen tussen mensen

5.4. Ruilsociologie

→ Sociale werkelijkheid opgevat als geheel van ruilprocessen

- Individualistisch: nadruk op directe ruilverhouding tussen mensen
- Collectivistisch: veel aandacht voor indirecte ruil

→ Individualistische stroming:

- Homans: gedrag tussen mensen is een vorm van goederenruil (zowel materiëel als immaterieel).
- Sociale verschijnselen verklaren vanuit interactie tussen individuen waarbij mensen gedreven worden door eigenbelang
- Het bevredigen van een behoefte is een beloning
→ maximalisatie van beloning, minimalisatie van straffen (verwant met hedonisme)
- Verklaren gedrag via 5 proposities:
 - ~ Succespropositie: hoe vaker iemands activiteit beloond wordt, hoe meer hij activiteit gaat doen
 - ~ Stimuluspropositie: als in het verleden een bepaalde stimulus tot een beloning leidde, dan zal het voorkomen van deze stimulus in het heden de kans vergroten dat men de activiteit gaat uitvoeren
 - ~ Waardepropositie: hoe waardevoller beloning, hoe groter de kans dan men activiteit uitvoert
 - ~ Deprivatie- verzadigingspropositie: hoe vaker iemand in het recente verleden een beloning krijgt, hoe minder waarde deze beloning voor hem betekent
 - ~ Frustratie- agressiepropositie: wanneer activiteit niet gevolgd door beloning die persoon verwachtte: boos worden
- Reductionistische sociologie: voor verklaring van sociale geen andere proposities nodig
→ sociologische verschijnselen zijn te herleiden tot behavioristisch psychologisch principe
- Instituties (sociale feiten) = individuele keuzes
→ wanneer interactie door beide partijen als lonend wordt ervaren, kristalliseren zich duurzame gedragspatronen = instituties
- Machtsuitoefening kan enkel als men over iets beschikt wat waardevol is voor de ander en die geen gelijke tegenprestatie kan leveren (deskundigheidsmacht of beloningsmacht)

Materialisme (structureel)	
Ruilsociologie	Marxisme
Sociale werkelijkheid = ACTOREN	Sociale werkelijkheid = FACTOREN
Symbolisch interactionisme	Functionalisme
Idealisme (cultureel)	

Basisideeën van sociologische theorie

- Theorie: uitspraak over hoe en waarom bepaalde feiten zijn gerelateerd
- Paradigma: geeft basisbeeld over mens en samenleving → stuurt sociologisch denken in bepaalde richting + gaat aan wetenschap vooraf
- Functionalistisch paradigma: ziet samenleving als complex systeem waarvan delen afhankelijk zijn van elkaar → samenwerken voor realiseren van solidariteit
- Sociaal- conflict- paradigma: samenleving is een arena van ongelijkheid met voortdurende conflicten
→ weinig aandacht integratie en stabiliteit
- Symbolisch- interactie- paradigma: samenleving is een product van dagelijkse interactie van individuen
→ microbenadering die nauw aansluit bij sociale psychologie

Hoofdstuk 3: Zelfdoding als voorbeeld

2. Algemene oriëntatie van de sociologische zelfdodingstheorieën

'Le Suicide' (1897) = Durkheimse studie over de zelfdodingsproblematiek, wordt als standaardwerk beschouwd

- analyse van de 'sociale oorzaken' van suïcide
- zelfdodingsscores zouden de objectieve manifestatie zijn van sociale feiten
- suïcidaal gedrag moet begrepen worden vanuit de structuur van het interactiesysteem waarin dit gedrag zich voordoet

Anti – Durkheim

- object van de sociologie wordt gevormd door subjectieve handelingen van het individu (Weber)
- bij Durkheim krijgt sociologie het exclusieve en exhaustieve spreekrecht over één aspect van de sociale werkelijkheid, wat volgens Weber en andere anti-Durkheimianen niet kan.

3. Theorie van Durkheim

- "les facteurs extra-sociaux" Vb; krankzinnigheid, alcoholisme, klimaat, ... kunnen het fenomeen zelfdoding niet verklaren
- Definitie zelfdoding: Elk sterfgeval dat direct of indirect resulteert uit een positieve of negatieve act die door het slachtoffer zelf wordt uitgevoerd, waarvan hij weet dat het tot dit resultaat zal leiden
- 4 suïcidale tendensen bepaald door 2 basisstructurele karakteristieken:
 - Integratie:
 - ~ Egoïstische suïcide: als individu niet voldoende geïntegreerd is in samenleving
 - × Protestantisme = suïcidebevorderend: 'geest van vrij onderzoek' brengt traditionele overtuigingen aan het wankelen, men is te veel op zichzelf toegewezen
 - × Door wetenschap: theologische wereld aan het wankelen geraakt
 - × Daling zelfdodingen tijdens oorlog: iedereen leeft meer collectief
 - ~ Altruïstische suïcide: individu totaal geabsorbeerd door groep en doelstellingen ervan worden volledig de zijne gemaakt
 - × Vb; van overgestructureerde groep: leger → zelfverloochening om doelstellingen van de groep te realiseren
 - Reglementering:
 - ~ Anomische zelfdoding:
 - × Acute anomie: samenleving wordt gekenmerkt met bepaalde graad van limitering → bij plotse (acute) verandering kan men gevoel van ontregeling krijgen, men kan zich niet aanpassen aan nieuwe situatie
 - × Chronische anomie: normatief kader ontbreekt helemaal
 - Deze soort zelfdoding komt frequenter bij sociaal hoog gesitueerde beroepen (normatief kader valt helemaal weg) dan bij laag gesitueerde (blijvende regulerende kracht van hoger gesitueerde beroepen)
 - ~ Fatalistische zelfdoding: overregulatie, te sterke omkadering
 - Te strakke regeling is nefast wanneer het leidt tot moreel of immoreel despotisme (= willekeurige heerschappij)
 - Vb; mannen hebben het moeilijker bij echtscheidingen dan vrouwen → vrouwen zijn meer instinctieve wezens → hebben minder nood aan limitering dan mannen + ze hebben meestal kinderen om zich aan vast te houden

4. De post-Durkheimiaanse ontwikkeling

Deze wordt vooral gekenmerkt door consolidatie en versmalling:

- Durkheim heeft basis gelegd voor multivariabelenanalyse en veel van zijn werk werd opgenomen in diverse sociologische benaderingen (=consolidatie)
- Durkheim was ambitieus: latere auteurs spitsen zich toe op deelaspecten (=versmalling)

Nieuwe theorieën:

Gibbs en Martin: statusintegratietheorie

- Niet anomie maar integratie was belangrijkste
- Sociale integratie van een groepering is de graad van stabiliteit en duurzaamheid van de sociale relaties
- Hun redenering: “Hoe lager de suïcideratio, hoe meer statusintegratie”
 - ~ Hoe lager suïcideratio, hoe meer stabiele en duurzame sociale relaties
 - ~ Hoe meer stabiliteit en duurzaamheid, hoe meer conformiteit met sociale verwachtingen van anderen
 - ~ Hoe meer conformiteit, hoe minder rolconflict
 - ~ Hoe minder conflict, hoe minder individuen met incompatibele posities
 - ~ Hoe minder incompatibele posities, hoe meer statusintegratie
- Kern: hoe meer posities door leden van een groepering tegelijk kunnen worden bezet, hoe meer statusintegratie en hoe lager het aantal zelfdodingen

Halbwachs: subcultuurtheorie

- Verdere kwalificering van Durkheim's theorie
 - ~ juistere schattingen van de economische conjunctuur
 - ~ verbandhouding met normale vooruitgang wetenschap
 - ~ diepgaandere modificatie
- Definitie van zelfdoding: elk sterfgeval dat resulteert uit een daad die door het slachtoffer zelf werd uitgevoerd met de intentie om te sterven, echter alleen op voorwaarde dat het geen zelfopoffering is
- Andere typologie:
 - ~ Fatalistische: zeldzaam → geen rekening mee houden
 - ~ Altruïstische: is geen zelfdoding
 - ~ Bij egoïstische en anomische → restricties: factoren veroorzaken niet onafhankelijk van elkaar zelfdoding
- Vooral onderscheid platteland en stad belangrijk → sociale en culturele desorganisatie in 19^e E leidt tot lacunes - accidents sociaux – die verantwoordelijk zijn voor de sociale isolatie van de potentiële suïcidant

Henry & Short: frustratie- agressie these

- Akkoord met idee van hoge sociale status, meer zelfdodingen: alleen andere oorzaak
- Externe dwang:
 - ~ Verticale: relatieve ordening van posities in een bepaalde statushiërarchie → hoe hoger verticale dwang, hoe lager zelfdodingen
 - ~ Horizontale: relationele kwaliteit van verhoudingen met anderen → hoe groter horizontale dwang, hoe lager zelfdodingen
- Frustratie- agressie these: de stijging van frustratie brengt stijging van agressie met zich mee → men richt deze agressie op oorzaak:
 - ~ Zelfdoding: naar binnen gerichte agressie → vooral hoge sociale klasse
 - ~ Moord: naar buiten gerichte agressie → vooral lage sociale klasse (gaan agressie uitwerken op de mensen die er verantwoordelijk voor zijn – meestal hoge sociale klasse)

5. De anti-durkheimianen

Uitwerking van een eigen anti-Durkheimiaans alternatief, gebaseerd op de Weberiaanse sociologie

→ Belangrijkste antagonist = J. Douglas, eigen methoden en eigen theoretisch kader gesteund op de analyse van het zinvolle handelen

- Studie van zelfdoding moet vertrekken vanuit de analyse van individuele suïcidegevallen (statistische data zijn onbetrouwbaar, te gering)
- Vooral fenomenologie met nadruk op inductieve wijze hiervoor geschikt = sociologie die de aard van sociale werkelijkheid respecteert
- Gevalstudies van psychologie zijn niet bruikbaar → nieuwe wetenschappelijke observatiemethode
 - ~ Patroon in gevalstudies: general dimensions of suicide
 - ~ Douglas ook gepoogd methodologische en kentheoretische assumpties proberen gestalte te geven aan hand van empirisch onderzoek
- Zijn inzichten gaan niet in tegen Durkheim maar wijzen wel op enkele dingen niet onvoldoende waren uitgewerkt:
 - ~ Kritische analyse en evaluatie van officiële statistieken
 - ~ Inzichten van algemeen- theoretische en methodologische aard
- Zelfdoding als middel op de geest te transformeren van deze wereld naar een andere wereld, suïcidaal gedrag als middel om medelijden op te wekken of als middel om wraak te nemen

6. Deviantietheorieën

Rushing: suïcidaal gedrag wordt vaak vooraf gegaan door deviant gedrag

- Objectieve deviantie of subjectieve deviantie
- Belangrijkste vormen: psychische stoornissen, alcoholisme, economische mislukking en moord
- Zelfdoding wordt gezien als gevolg van deviantie via proces van interactieverlies, verlies van supportieve sociale netwerken
- Niet iedereen suïcidaal: hangt af van persoonlijke factoren

Breed: "loss"

- Vele suïcides worden voorafgegaan door vorm van verlies (loss): 3 hoofdgroepen:
 - ~ Verlies van werk
 - ~ Verlies van personen
 - ~ Verlies van mutuality
- Verlies heeft objectieve en subjectieve kant, maar het is voldoende dat iemand het gevoel van verlies heeft
- Conclusie Breed: suïcidale groep wordt gekenmerkt door:
 - ~ Extreme gerichtheid op en internalisatie van culturele succesnormen
 - ~ Sterke gevoeligheid voor en problematisering van mislukking
 - ~ Onvermogen om wijzigingen aan te brengen
- Structureel interactionele theorie:
 - ~ Structureel: zelfdoding is eindproduct van structurele spanning
 - ~ Interactioneel: zelfdoding als product van microsociale interactie
- Onderzoek Carstairs & Brown:
 - ~ Het afwijken in een bepaald opzicht van de directe leef- en woonomgeving hangt samen met een hogere suïcideratio
 - ~ Voorzichtig omgaan met gegevens en analyses op ecologisch niveau: deviantie mag niet meteen doorgetrokken worden → in vele gevallen duiden zij net het omgekeerde aan!

7. De observationele leertheorie

Dit gaat over onderzoek naar feit of publicaties in kranten over zelfdoding, iets te maken zouden hebben met imitatiegedrag en een eventuele stijging van zelfmoordcijfer

7.1. Het onderzoek van David P. Phillips

Heeft de publicatie van gevallen van zelfdoding een direct effect op het algemeen suïcideratio?

Motto

Aantal zelfdodingen zou dalen wanneer dagbladenpers zou staken want dan zou er geen imitatiebron meer zijn
→ 2 onderzoeken gedaan, en twee keer kwam men een positief resultaat uit

Blumenthal & Berner

Zelfde onderzoek als Motto, maar andere resultaten

Phillips

- Wat hij aantoonde:
 - ~ Aantal zelfdodingen stijgt wanneer zelfdodingsgevallen in krant staan
 - ~ Aantal fatale auto- en vliegtuigongevallen stijgt na zelfdoding in krant
 - ~ Na verhaal zelfdoding, auto-ongevallen met 1 auto stijgen
 - ~ Leeftijd van bestuurders van auto hoog correleert met de leeftijd van persoon in zelfdodingbericht
 - ~ Hoe meer publiciteit, hoe groter stijging
 - ~ Toename is beperkt tot regio's waar krant gepubliceerd wordt
 - Oorzaak lag in imitatie van de gepubliceerde zelfdodingsgevallen
- Werkwijze:
 - ~ Lijst samenstellen van alle gevallen zelfdoding die voorpagina haalden gedurende bepaalde tijd
 - ~ Adhv. maandelijkse zelfdodingscijfers nagaan of in maand waarin zelfdoding plaatsvond, het zelfdodingscijfer boven verwachtingen lag
 - ~ Verwachting wordt berekend door gemiddelde van maand ervoor en maand erna

7.2. Replicatie- onderzoek in Nederland

Door Ganzenboom en de Haan → dezelfde methode als Phillips (buiten enkele kleine correcties)

→ uitkomsten waren statistisch niet significant

→ theorie van Phillips kon NIET verworpen worden

7.3. Replicatie- onderzoek Vlaanderen

→ Zelfde methoden als Phillips (mits enkele correcties: vb. daggemiddelde ipv. maandgemiddelden)

→ Analoog besluit als in Nederland

Reden: gebruikte krant (Standaard) hecht relatief weinig belang aan zelfdoding

8. Conclusie

- De sociologische studie van suïcidaal onderzoek wordt gekenmerkt door een geleidelijke kwalificatie, modificatie en verfijning binnen een tweetal tradities:
 - ~ Empirisch sociaal onderzoek (Durkheim – macrosociologisch)
 - ~ Fenomenologisch georiënteerde sociologie (microsociologisch)
- Durkheim's visie komt overeen met een vorm van sociaal systeemdenken met centrale begrippen zoals normen, institutie, sociale positie, ...
- Exogene roldefiniëring: rolgedrag dat van buitenaf wordt vastgelegd
 - ~ Vb; seppuku - misdadiger kon op rituele wijze zelfmoord plegen om de schande voor zijn familie uit te wissen
- Endogene roldefiniëring: rolgedrag dat binnen een specifiek systeem 'voorgeschreven' is
 - ~ Vb; Russische roulette

Hoofdstuk 4: Structuur en Stratificatie

1. Structuur

De structuur verwijst naar eigenschappen van het geheel als geheel.

Een bepaalde constructie wordt niet onderscheiden door afzonderlijke delen, maar wel door zijn specifieke samenhang en ordening tot een geheel.

→ Structurele samenhang = samenhang van de gecombineerde delen

→ Sociale structuur: Verhoudingen tussen mensen, groeperingen en maatschappelijke context, die op subtiële wijze het menselijk gedrag modelleren.

→ Onderscheid:

- Functionalistische benadering: waarden en normen → structuur
- Marxistische benadering: productieverhoudingen → structuur → waarden en normen
Materiële belangen bepalen ideologische vorm waarin mensen de klassenstrijd gieten

2. Stratificatie

Sociale stratificatie = het systeem waarbij een samenleving categorieën van mensen in een bepaalde hiërarchie plaatst

→ samenleving bestaat uit verschillende lagen die in een bepaalde orde tot elkaar staan o.b.v. macht, kennis, bezit, inkomen, ... gerelateerd met tijd-ruimtelijke factoren

→ Binnen 1 laag: gelijke waardering van posities

→ Tussen de lagen: ongelijke waardering

Onderzoek is heel complex omdat sociale stratificatie verschilt van samenleving tot samenleving

- Drie consequenties van iemands sociale positie: macht, aanzien en voorrecht
- Sociale stratificatie wijst op sociale ongelijkheid
 - ~ Weber: Drie dimensies van sociale ongelijkheid:
 - ☐ Economische klassen
 - ☐ Macht
 - ☐ Sociale status (prestige)
 - ~ Twee types van sociale ongelijkheid
 - ☐ Objectief: meet verschillen in leefomstandigheden
 - ☐ Subjectief: voorstellingen van de werkelijkheid (verinnerlijkt)
- Sociale ladder = sociale hiërarchie, opgebouwd a.d.h.v. objectieve en subjectieve criteria
 - ~ Opwaartse sociale mobiliteit
 - ~ Neerwaartse sociale mobiliteit

De vier basisprincipes van sociale stratificatie

- Het is een kenmerk van de samenleving, niet van het individu
- Blijft bestaan over generaties
- Het is universeel, maar variabel
- Niet alleen betrekking op economische ongelijkheden, maar steunt ook op culturele waarden

2.1. Kaste

Kastenmaatschappij = hiërarchisch gerangschikte en gesloten groeperingen van mensen

→ Kenmerken:

- Leden oefenen vaak hetzelfde beroep uit
- Men behoort tot een kaste vanaf geboorte (afkomst)
- Ruimtelijke segregatie: Sociale afstand tussen leden van verschillende kasten (obv huwelijk, rechten, fysiek contact), worden omgezet in geografische afstand
 - men kan onrein worden door om te gaan met andere kasten
- Uitgebreid systeem van sociale privileges

→ Vb; India met 4 hoofdkasten

- Varnas (brahmanen of religieuze kaste)
- Ksjatriyas (militairen)
- Vaisjyas (veetelers en handelaars)
- Sjoedras (arbeiders)
- Naast de drie hoofdkasten: Harijans (kastelozen)

→ In België: kastensysteem komt niet echt voor, alleen verschijnselen zoals xenofobie (vreemdelingenangst)

→ In VS: raciale systemen → waargenomen in raciale etiquette: ene partij eren, de andere vernederen
→ fundamentele sociale positie van de enkeling wordt bepaald door zijn geboorte

2.2. Standen

Standenmaatschappij = hiërarchische ordening van sociale lagen wordt vooral bepaald door sociaal aanzien, maatschappelijke positie en afkomst

→ Kenmerken:

- Via verwantschapsbanden met elkaar verbonden
- 'families' die elkaar onderling als gelijkwaardig beschouwen (huwelijken, sociaal verkeer, ...)
- Per stand: specifieke rechten en plichten, juridisch verankerd
- Semi-gesloten: toetreding was mogelijk, maar niet makkelijk

→ Vb; Vanaf de Middeleeuwen tot de Franse revolutie:

- 3 door god gewilde standen: adel, geestelijken en hogere burgerij
- 4^e grote groepering: leger soldaten, bedelaars en de horigen

→ NU: nog steeds standachtige kenmerken terug te vinden

2.3. Klassen

Klassen = omvangrijke categorieën mensen die ten opzichte van de productiemiddelen een gelijke positie innemen

Marxistisch begrip

→ Arbeider vs. kapitalist (er zijn geen andere standen, tenzij tijdelijk - kritiek: andere klassen zijn zelfs gegroeid)
conflictuele spanning tussen beiden = KLASSENSTRIJD

→ Opkomst van klassen is verbonden met industriële productiewijze

Marx's model van stratificatie

→ Dichotoom: 2 soorten relaties tot de productiemiddelen: bezitters vs. niet-bezitters

→ Door veranderingsprocessen door de voortschrijdende industrialisatie lossen de tijdelijke middenklassen op
In de beide andere klassen: toename polarisatie en strijd tussen kapitalisten en proletariërs (arbeiders)

2.4. Rangen

Sociale ongelijkheid wordt meestal beschreven met sociale rangen

→ Kenmerken:

- De positie wordt toegewezen op grond van persoonlijke verdienste, beroep en inkomen geven macht en aanzien
- (verticale) Sociale mobiliteit: veel mensen stijgen of dalen (gemeten a.d.h.v. beroepsmobiliteit)
→ statussymbolen zijn belangrijk, ze laten de wereld zien welke plaats men verworven heeft
- Sociale rang verschaft bepaalde mogelijkheden wat betreft het maatschappelijk lot
MAAR: Mattheüs- effect: statische handicap, degenen die reeds bezitten, krijgen steeds meer
- De socio- economische groepen hebben zowel kwalitatief als kwantitatief verschil
→ men kan op basis van iemand zijn beroep, vele voorspellingen doen (intelligente gissingen)
- Stratificatie als een groot aantal opeengestapelde lagen waartussen een continuïteit is

Centrale ideeën van een rangensamenleving

- Sociale ongelijkheid heeft betrekking op verschillende aspecten vb. inkomen, gezondheid, macht, ...
- Witte- boord beroepen: hoger inkomen dan blauwe- boord beroepen
- Scholing is cruciaal, maar ongelijk verdeeld
- Sociale rang beïnvloedt alle aspecten van sociale leven
- Industriële samenlevingen worden gekenmerkt door onbeperkte sociale mobiliteit

De Davis- Moore- hypothese

- Sociale stratificatie is universeel omdat ze bijdraagt tot de positieve werking van de samenleving
- In rangesamenleving zal ongelijk waardering en beloning mensen motiveren
- KRITIEK:
 - Moeilijk belang van een beroep goed in te schatten
 - Stratificatie voor sommigen een belemmering om mogelijkheden te ontwikkelen
 - Sociale stratificatie veroorzaakt vaak sociale conflicten waarbij ene profiteert van de andere

3. Een voorbeeld: de arbeidsmarkt

3.1. De beroepsbevolking

- Demografische ontwikkelingen spelen sleutelrol bij bepaling van omvang en karakteristieken
 - omvang wordt bepaald door het bevolkingsaantal en de mate van tewerkstelling
- Beroepsbevolking is nauw verwant met arbeidsaanbod: werkende + werk-zoekenden
- Eind jaren 70: grote werkloosheid: veel jongeren wilden werken en weinig mensen op pensioen
- NU: oudere leeftijdsklasse verdwijnen, weinig mensen gaan werken
 - tekort aan werkkrachten door verlenging vooractieve fase en vervroeging van de na-actieve fase

3.2. Voor brood & plezier

- ~ Arbeid neemt belangrijke plaats in het leven van de doorsnee Belg
 - het is de belangrijkste steunpilaar van westerse moraal
- ~ Arbeid wordt aanzien als belangrijkste hefboom voor maatschappelijke integratie
- MAAR: ook negatieve gevolgen voor vb. psychosomatische gezondheid
- ~ “Mannen leven om te werken, vrouwen werken om te leven.”
 - vrouwen vinden prettige sfeer minstens even belangrijk als loon

3.3. Evolutie van de arbeidsparticipatie

- Voorbije decennia: drie tendensen dominant op arbeidsmarkt
 - ~ Verlate intrede (verlengde vooractieve fase)
 - stijging onderwijsniveau: langer studeren + verdringing lager geschoolden
 - ~ Feminisering van arbeidsmarkt: mee vrouwen gaan werken
 - beroepsarbeid en gezinsverantwoordelijkheid op worden op elkaar afgestemd
 - ~ Vervroegde uittrede (vervroegde na-actieve fase): door institutionele-wettelijke bepalingen
 - soms vrijwillige werkloosheid
- In België: pleiten voor hogere arbeidsparticipatie voor het behoud van de welvaart en betere benutting van het menselijk kapitaal

Jobless growth?

- De productiviteit ed. zou kunnen toenemen door enkel technische vernieuwingen zonder toename van de tewerkstelling
- Westen: kennis- en kapitaalintensieve productie
- Ontwikkelande landen: arbeidsintensieve productie

Toekomst in België

- Inkrimping arbeidsaanbod mogelijk
 - beroep doen op potentieel beschikbare arbeidsreserves
- Grootste probleem: vraag van werknemers naar goedgeschoolde jongeren met korte inactiviteitsduur

3.4. Tweeverdieners

- Door toename van buitenhuistewerkstelling van vrouwen: steeds vaker beide partners uit werken
- Groot deel van tweeverdieners haalt tweede inkomen uit sociale zekerheid
 - aanduiding dat sociale zekerheid van sociaal vangnet een reguliere inkomensbron is geworden
- Tweeverdienerschap is een nieuwe factor van sociale ongelijkheid
 - dubbel inkomen is welvaartsnorm
- Hoge werkdruk: interne discussie over verdeling van huishoudelijke en niet-huishoudelijke taken

- Geen sleutelkinderen meer, maar zelfverzorgers
→ ze hebben geen aandacht of liefde nodig van hun moeder, maar veel contact met andere kinderen
- Balancing: succesvolle vrouwen die meer verdienen dan hun man krijgen schuldgevoel: doen meer in huishouden dan andere vrouwen = overacting om het goed te maken
- Ook seksuele machtsverhouding is veranderd: mannen willen machtsbalans herstellen dus vrouw krijgt niet wat ze wil

Enkele gevolgen van toename van tweeverdieners

- Verschuiving van welvaartsniveau
- Meer dubbele pensioenen
- Meer beslag op ruimte
- Nieuwe gezinsinterne spanningen
- Nieuwe piekuren van het leven
- Nieuwe sociale contacten
- Globaal: nieuwe culturele en structurele leeromgeving

3.5. Werkloosheid

Arbeid is belangrijk en waardevol omwille van mogelijkheid tot persoonlijke ontwikkeling, bron van sociale waardering en fundament van zelfrespect

Werkelozen:

- Arbeid vervult schakelfunctie in proces van sociale integratie
- Tekort aan inkomen, sociaal contact, orde, structuur, regelmaat, ...

3.6. Interne arbeidsmarktverschuivingen

- Nu: postindustriële samenleving: door wetenschappelijke en technologische ontwikkelingen is de betekenis van arbeid gewijzigd
- België = diensteneconomie:
→ Geleidelijke industrialisering van derde wereld heeft geleid tot afbouw industrie in westen
→ Omwille van efficiëntie gaat men meer en meer beroep doen op gespecialiseerde bedrijven (secundaire en tertiaire sector schuiven in elkaar)
- Dienstensector: ontastbare, onlichamelijke goederen worden geproduceerd
 - ~ Verhandelbare: wordt verhandeld tegen marktprijs
 - ~ Niet-verhandelbare: geen geldelijke tegenprestatie, wordt vergoed via bijdragen

3.7. De sociale hordeloop van vrouwen

Belangrijkste veranderingen voor vrouwen:

- Stemrecht
- Gelijke kansen in onderwijs
- Arbeidsmarkt die openstaat

Verschillen tussen man en vrouw zijn er nog steeds:

- Vrouwen kiezen meestal voor weinig toekomstgerichte opleidingen, of met een korte studieduur
- Seksuele segregatie (segmentering): aan- of afwezigheid van mannen of vrouwen in een beroep
 - ~ Vrouwen: vooral in dienstensector (toeleveringsfuncties)
 - ~ Mannen: in industrie
- Arbeidsmobiliteit verschilt naar geslacht:
 - ~ Vrouw: tijdelijk stoppen met werken of opnieuw beginnen
 - ~ Man: veranderen van baan

→ Vrouwen zijn actief betrokken op de arbeidsmarkt, maar zij bepalen deze markt niet

Hoofdstuk 5: Cultuur

1. Cultuur: betekenis en relevantie

- Cultuur: ruime betekenis
 - ~ Ruw: betekenis die mensen geven aan omgeving en tot sociaal erfgoed maken → geen menselijke samenlevingsvormen zonder cultuur
 - ~ Kristallisering van opvattingen die via internalisatie en/of sociale controle het gedrag van de groepsleden beïnvloeden en reguleren
 - ~ Cultuur als sociaal erfgoed van samenleving
 - Elke generatie geeft aan de volgende het culturele stamien door dat zijn van hun voorouders hebben geleerd (Lamarckiaans proces, zie hoofdstuk 1)
 - ~ Mensen is een tekort-wezen: hulpeloosheid bij de geboorte wordt snel opgevuld door cultuur
 - cultuur heeft de instrumenten waardoor de mens geleidelijk aan een sociaal wezen wordt
 - ~ Cultuur is niet aangeboren, verwerving via leerprocessen
 - ~ Culturele determinanten spelen grote rol bij gedragingen
- Soms onderscheid:
 - ~ Materiële cultuur: geheel van materiële producten van de menselijke activiteit, fysieke veruitwendiging van interactie tussen mensen vb; huizen, kledij, ...
 - ~ Immateriële cultuur: opvattingen die door meerdere personen gedeeld worden vb; tradities en gewoontes → zorgt voor specificatie en verduurzaming van sociaal gedrag
- Cultuur is uitwendig en oefent forse dwang uit
- Internalisatie: waarden en normen worden stilaan door mens geabsorbeerd, mens onderhoudt op die manier de cultuur in zichzelf

2. Cultuurelementen: waarden, normen en instituties

Waarden

= Impliciete of expliciete opvattingen over het wenselijke

→ Collectieve en abstracte voorstelling van wat juist of fout is: kan variëren van belangrijk tot onbelangrijk

→ Algemeenheden

→ Sumner: folkways & mores

- Folkways: minder belangrijke waarden, hangt van concrete situatie af (secundair)
- Mores: belangrijke waarden, zaken die functioneren van samenleving onmiddellijk raken (dominant)

Normen

= Bindende verwachtingen over handelen en niet-handelen door leden van een samenleving

→ Geeft aan wat men behoort te doen in bepaalde situaties

→ Specificeren waarden naar concrete situaties

→ Bij overtreding van normen: omgeving zal positieve of negatieve sancties geven (volgens Homans)

Institutionalisering

= Gestandaardiseerde gedragsvormen voor bepaalde situaties (geijkte procedure)

→ Institutie = geheel van regelingen op een bepaald terrein

= vast, collectief bepaald gedragspatroon

→ Voorkomt wanorde, mogelijkheid tot voorspelling van gedrag

3. Culturele verscheidenheid

Culturele variatie door verschillende oplossingen van culturen voor basisproblemen

→ Eindeloos: niet alleen voor basisproblemen maar ook voor grote interculturele verschillen

Müller-Lyer-effect

Door gezichtsbedrog lijken twee gelijke lijnen ongelijk van lengte

Onze visuele waarneming wordt beïnvloed door de wijze waarop wij binnen onze samenleving hebben leren kijken

Mens is in tijd- ruimtelijke culturele context opgegroeid

- Etnocentrisme: neiging om andere culturen als minderwaardig te beschouwen
- Cultuurrelativisme: er zijn geen universele standaarden die toelaten om een cultuur te beoordelen
→ elke cultuur moet binnen eigen context beoordeeld worden!
→ vergelijken van culturen is grote bron van wijsheid vb; Linton met Amerikanen
- Discussie over herkomst van cultuur:
 - ~ toeval
 - ~ materiële omstandigheden zijn determinerend voor opvattingen van mens (Marx & Engels)
 - ~ tegenstelling idealisme en materialisme:
→ “Het is niet het bewustzijn van de mensen dat hun zijn, maar omgekeerd, hun maatschappelijk zijn dat hun bewustzijn bepaalt” (Marx & Engels)
 - × idealisme: sociale werkelijkheid schuilt in de hoofden van mensen → bestaat uit ideeën en opvattingen van mensen en groepen
 - × materialisme: ideeën en opvattingen zijn slechts weerspiegelingen of producten van de materiële omstandigheden waarin mensen leven
 - ~ Experiment van Mereï: weinig dominante kinderen in groepjes laten spelen: ontstaan van soort cultuur met eigen gewoonten en spelregels

Factoren die een rol spelen bij tot-stand-komen van culturele verscheidenheid

- Omgeving waarin samenleving leeft (vergelijking woestijn met Noordpool)
- Aard van beschikbare materialen in omgeving
- Mate van contact die de betrokken gemeenschap heeft met andere culturen (diffusie)

4. Cultuurpatroon

Cultuurpatroon = netwerk van onderling aan elkaar gekoppelde cultuurelementen, die samen een min of meer geïntegreerd geheel vormen

→ Moeilijk om een element te veranderen zonder ook andere elementen te wijzigen

→ Mogelijkheid tot wanverhouding tussen de verschillende elementen binnen een cultuurpatroon

- Officiële moraal en feitelijk gedrag liggen kunnen ver uit elkaar liggen
- Cultural lag: cultuurelementen ontwikkelen niet allemaal in een gelijk tempo → sociale spanningen
Vb; - Geestelijke cultuur loopt achter op materiële cultuur
- Politieke en sociale regelgeving loopt achter op sterk toegenomen macht van de mens over de natuur

5. Subculturen

Een subcultuur bestaat uit elementen van de dominante cultuur, maar heeft daarnaast ook een aantal typerende kenmerken, die de betrokken cultuur op een aantal punten onderscheidt van de dominante cultuur en zo een aparte identiteit geven

- Linton: onderscheid
 - ~ Universals: cultuurelementen door heel de samenleving worden gedeeld
 - ~ Specialties: cultuurelementen typerend voor bepaalde groepering binnen een samenleving
 - ~ Alternatives: cultuurelementen die min of meer ter vrije keuze van iedereen staan
- Etnische subculturen behouden gedeeltelijk eigen culturele eigenheid en gedeeltelijke overname

6. Cultuuroverdracht

Cultuuroverdracht = het overdragen van culturele elementen van de ene groep, sociale rang of generatie op de andere

Socialisatie speelt fundamentele rol

= aanleren van rollen. Rollen zijn de verwachtingen die aan een bepaalde positie zijn verbonden.

→ socialisatie legt uit hoe individuen zich gaan gedragen overeenkomstig met de verwachtingen van de omgeving

Selectief

Overdracht is niet altijd rimpelloos: eindproduct kan anders zijn dan bedoeling

De ontvangende partij heeft een soort culturele achtergrond, obv machtsverhoudingen wordt er vaak geselecteerd in de overdracht.

Enculturatie & acculturatie

Enculturatie = overdragen van opvattingen in een samenleving aan personen die in die samenleving geboren zijn

Acculturatie = aanleren van een andere cultuur dan die van de eigen samenleving

→ resultaat: internalisatie = verinnerlijking van de cultuur. Zodanige integratie van cultuur in je persoonlijkheid, dat je hem vanzelf gaat toepassen, zonder externe dwang

Cultuuroverdracht: proces tussen grotere gehelen:

- Cultuuroverdracht in tijd (van oudere generatie naar jongere) - enculturatie
- Cultuuroverdracht in geografische ruimte (overdracht van land tot land) - acculturatie
- Cultuuroverdracht in sociale ruimte (van ene sociale rang naar andere) - acculturatie

7. De moeilijke interpretatie van cultuur

Sturend voorbeeld: moederschap in de vroegere dagen (zie boek p 170 e.v. !)

→ Stelling: moeders tijdens de Middeleeuwen en de Vroegmoderne tijd zagen niet om naar hun kinderen
“Emotionele bevriezing was een middel tot emotionele overleving”

- Overdracht van kinderen aan voedster of min
- Bakken = het wikkelen in klemmende pakken
- Te vondeling leggen
- Verdoezelde vormen van kindermoord
- Emotionele koelheid bij de begrafenis

→ Badinter en Shorter verwerpen deze opvatting obv onderzoek van Trumbach – altruïsme en solidariteit

→ Wilson, Peeters en Macfarlane wijten de gewoonten van de ouders aan economische noodzaak
“Beter elders overleven dan thuis sterven”

→ Kerkelijke opvatting:

- Gedachte dat vrouwen zich seksueel minder goed kunnen beheersen dan mannen (hysterie)
- Verbod seksuele omgang tijdens het zogen
- Behoeften van de man en het kind lopen niet parallel
- Clerus stelt belang van de man boven dat van het kind, het kind werd uitgezonden naar een min

Verschillen in interpretatie mogelijk

- Methodologische problemen
 - ~ Onderzoekers gaan op zoek naar aanwijzingen om hun gelijk aan te tonen → gedrag wetenschapper is menselijk gedrag: sociologisch denken: gevaar 'blinde sociologie'
 - ~ Verschillen obv keuze van bronnen:
 - ☐ Normatieve geschriften
 - ☐ Egodocumenten (geschriften uit dagelijkse leven)

→ Onderscheid individuele en maatschappelijke emotie is noodzakelijk !

Enkele kenmerken van cultuur op een rijtje

- Cultuur verwijst naar een 'way of life' van een gemeenschap, een overlevingsmechanisme
- 'Taal' is symbolisch systeem waardoor de ene generatie cultuur doorgeeft aan de andere
- Folkways & Mores
- Culturele verandering kan zowel verlopen via innovatie als via diffusie
- Cultural lag ontstaat wanneer onderdelen van een cultureel systeem zich niet even snel ontwikkelen
- Ethnocentrisme & cultureel relativisme
- Structureel-functionalisme → cultuur als stabiel systeem op centrale waarden
- Sociaal-conflict-model → cultuur als dynamische arena van ongelijkheid en conflict
- Cultuurconflict = politiek discours of onenigheid over de algemene richting van de lopende culturele verandering

Hoofdstuk 6: Microsociologie

1. Sociale organisatie

Alle menselijke groeperingen werken samen om bepaalde doelstellingen te bereiken die leden afzonderlijk niet kunnen bereiken.

→ Expliciete regels nodig: hoe moet men zich tegenover elkaar gedragen

→ Sancties: indien regels worden doorbroken, ingrijpen mbv straffen

Deze situatie is goed vergelijkbaar met een voetbalploeg.

2. Sociale controle

Sociale controle = manieren waarop individuen elkaar wederzijds controleren op naleving van regels, van waarden en normen

= verschillende middelen waardoor een samenleving weerspannige leden tot de orde roept

→ Wijze van sociale controle is afhankelijk van de concrete situatie, de vorm van controle is afhankelijk van het doel en de aard van de groep

- Fysiek geweld: meest bekende vorm van sociale controle
 - ~ Eerst waarschuwingen en berispingen
 - ~ In westerse landen: niet dikwijls gebruikt, maar toch steunpilaar voor politiek systeem (leger)
 - ~ In sommige landen (met minder democratische en humanitaire ideologie): geweld zonder veel schroom toegepast
- Berger: sociaal-controlemechanismen zijn concentrische cirkels
 - ~ Buitenste: juridisch en politiek rechtssysteem: individu gedwongen naar hen te leven
 - ~ Volgend stelsel: moraal, zeden en gewoonten
 - onmisbaarste aspecten worden voorzien van wettelijke sancties
- Vele verschillende vormen van sociale controle
 - ~ Fysiek geweld: dreiging ermee is meestal al voldoende
 - ~ Economische pressiemiddelen: iemand wordt in zijn levensonderhoud geraakt
 - ~ Controle die uitgaat van beroepsstructuren: belangrijk: beroep is van beslissende invloed voor de plaats in stelsel van sociale stratificatie
 - ~ Ridiculisering en roddel: machtig middel: vooral in kleine gesloten gemeenschappen
 - ~ Uitsluiting van een groep vb; shunning Amish
- Mensen passen zich aan aan de groep
 - gedrag hangt van samenstelling groep af vb; Berger met kannibalen

3. Microsociale interactie

Microsociaal

= verwijzen naar patroon van tussenmenselijk gedrag en contact in kleine groepen

- Wijze: bepaald door normen en waarden
 - op basis van definitie van situatie (dezelfde definitie leidt tot sociale orde)
- Vanzelfsprekendheid: onbewust proces, maar soms valt het echter wel op wanneer men zich anders gaat gedragen

Sociale interactie

= de wijze waarop mensen elkaar wederzijds en systematisch beïnvloeden wanneer ze elkaar ontmoeten

- Basisgedachte: veel menselijk handelen is samen handelen (samenwerking, tegenwerking, conflict, ...)
- Interactie mogelijk dankzij communicatie → groepsvorming en bijeenhouden van groepen
- Binnen communicatie en interactie: veel verschillende aspecten hebben invloed op wijze en modaliteiten waarop de interactie vorm en inhoud krijgt (aantal personen, duur, regelmaat, ...)

4. Positie

= de plaats die iemand inneemt in de maatschappij of in een groep in verhouding tot anderen

→ Hoe complexer de maatschappij, hoe meer posities

- Sociale positie = plaats die iemand inneemt in sociaal systeem en situeert in een bepaalde context
- Positieveld = elke positie impliceert een net van andere posities die daarmee verbonden zijn
→ geeft aan in welke relatievelden het individu staat
- Onderscheid:
 - ~ Toegewezen (ascribed): men heeft geen keuze, meestal op basis van biologische kenmerken, zijn hele leven vast
 - ~ Verworven (achieved): pas na eigen inspanning verkregen
 - x zijn soms heel vluchtig vb. taxipassagier
 - x tijdelijke posities vb; kleuter
- ontwikkelingsbenadering: een mens doorloopt vele posities (interim-situatie)
- Sociale status of prestige = waardering aan posities
- Positieset = geheel van posities dat is verenigd in één persoon
- Positieladder:
 - ~ Positiecongruentie of -consistentie: persoon op verschillende ladders op gelijk niveau
 - ~ Positie-incongruentie: persoon niet op gelijk niveau
- kan leiden tot persoonlijke en sociale spanningen

5. Rol

= Gedrag dat met een bepaalde positie verbonden is waardoor samenleven mogelijk wordt, het geheel van verwachtingen die men heeft.

→ meestal geïnstitutionaliseerd; gedrag van mensen kunnen voorspellen

Darhendorf beschouwt de mens 'homo sociologicus' aan wie maatschappij verplichtingen oplegt met betrekking tot gedrag als bekleder van sociale posities

- Rollen geven bepaalde vrijheid, maar eigen stijl kan tot conflicten leiden
- Sociale rollen oefenen bepaalde dwang (rem of houvast) uit op individu mbv sancties
- Verschillende verwachtingen
 - ~ Moet- verwachtingen
Voldaan: vanzelfsprekend
Niet voldaan: wettelijke sancties
 - ~ Plicht- verwachtingen
Voldaan: vanzelfsprekend, toch sympathie van de mensen
Niet voldaan: niet-wettelijke sancties
 - ~ Kan- verwachtingen
Voldaan: waardering van de mensen omdat je iets extra doet
Niet voldaan: geen gevolgen
- Deze drie soorten liggen niet definitief vast: veranderen doorheen de tijd
- Rollenveld = verschillende rollen die behoren bij één positie (meerdere verwachtingen)
- Rollenconflict: Wanneer een positiebekleder tegelijkertijd met tegenstrijdige verwachtingen wordt geconfronteerd
 - ~ Intern: tegenstrijdige eisen en verwachtingen binnen één positie
 - ~ Extern: tegenstrijdige eisen en verwachtingen tussen twee (of meer) verschillende posities
- Eisen op vlak van uiterlijk:
 - ~ Rolattributen: dienen als herkenningmiddel
 - ~ Statussymbolen: verwijzen naar prestige ter bevestiging van positie of om bij te dragen tot het verwerven van een positie (anticiperende socialisatie)
- non- verbale communicatiemiddelen: bepaling gedrag en sociale controle

Drie belangrijkste kenmerken van sociale rollen

- Sociologische rollen zijn van het individu onafhankelijke complexen van gedragsvoorschriften
- Inhoud van de rollen wordt bepaald door maatschappij, niet door ander individu
- De gedragsverwachtingen van rollen komen op individu af met zekere bindende eis → men kan zich er niet aan onttrekken zonder schade

6. Sociodynamische aspecten van de sociale rol

- Verschil in de mate van nauwkeurigheid waarmee ze het individu instrueren
- Rollen omvatten zowel handelingen als de gevoelens en houdingen die daarmee gepaard gaan
- Proces ontleent kracht aan het feit dat het onbewust gebeurt
→ eerder een uitzondering dat men erover nadenkt
- Iedere rol heeft een innerlijke tucht: rol vormt handelswijze en persoon zelf
“Men wordt degene die men speelt”
“Het is de samenleving die iemands identiteit vormt, ondersteunt en wijzigt”
- G. Mead: ontwikkeling van het ik gaat volledig samen met ontdekking van de maatschappij:
 - ~ Kind ontdekt wie het zelf is naarmate het leert wat de samenleving is (leerproces)
 - ~ 1^{ste} rollen met significante anderen (intieme kring)
 - ~ Latere rollen met gegeneraliseerde anderen
 - ~ Wanneer algemeen beeld van samenleving bestaat, beeld van eigen ik vormen
- Identiteit wordt iemand toegewezen door daden van sociale erkenning
 - ~ Cooleys: het ik als een spiegelbeeld; wij worden de persoon als welke wij worden aangesproken
 - ~ Sommige eigenschappen aangeboren, toch grote ruimte voor sociale beïnvloeding
 - ~ Iemands identiteit moet regelmatig bevestigd worden
→ zonder bevestiging gaat zich een ander beeld vormen
→ soms reïntegratie van persoonlijkheid
 - ~ Persoonlijke identiteit gaat hand in hand met gedrag, en gedrag is het antwoord op sociale situatie
 - ~ Soort zoekt soort: mensen kiezen vrienden die beeld van eigen IK ondersteunen
→ iedere keuze van sociaal contact is een keuze van eigen identiteit
- SOCIOLOGISCHE ANTROPOLOGIE = visie op de mens, gebaseerd op zijn leven in de maatschappij
- Hans Gerth en C. Wright Mills: persoonskeuze
 - ~ Ieder sociaal systeem selecteert de personen die het nodig heeft om te kunnen functioneren, personen die niet nodig zijn worden verwijderd
 - ~ Door socialisatie- en vormingsmechanismen brengt de samenleving mensen voort die ze nodig heeft om te kunnen blijven functioneren